

UČITELJSKI TOVARIŠ

Stanovsko političko glasilo UJU. - Poverjeništvo Ljubljana

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati na uredništvo — naročnino, reklamacije in vse administrativne stvari pa na upravništvo v Ljubljani, Učiteljska tiskarna, Franciškanska ul. 6/1. Vse pošiljate je pošiljati franko. Reklamacije so proste poštine. Rokopisov ne vračamo. Telefon uredn. 312.

Izhaja vsak četrtek. Naročnina znaša za neorganizirane 60 Din, za inozem. 80 Din. Posamezna šte. 1-50 Din. Članstvo „Pov. UJU — Ljubljana“ ima članarino že plačano naročnino za list. Za oglase in reklamne novice vseh vrst je plačati po Din 2-50 od petih vrst. Inzeratni davek posebej. Pošt. čk. ur. 11.197.

Po našem prvem tečaju.

Tečaj, ki ga je priredilo poverjeništvo kot svoj prvi samoizobraževalni tečaj, je uspel. Uspel je, kar se tiče njegovega organiziranja, uspel je, kar se tiče obdelave snovi.

Dasi se tak tečaj bolje obnese, ako se vrši s potrebno klavzuro, tako, da se udeleženci zberejo v kraju, kjer so ves čas sami med seboj, vendar je bilo razpoloženo je med učitelstvom tekom tečajnih dni dobro, vzlic utrudljivemu poteku vsega razpravljanja in vzlic neudobnostim, ki so bile združene s tečajem.

Posebno važno pa je, da smo videli na tečaju zastopnike z vseh strani slovenske domovine, da so bila zastopana vsa društva — z nečastno izjemo treh edinih. Učiteljsko se je torej disciplinirano odzvalo klicu poverjenosti, ki je smatralo za najvažnejše, da dobi tudi ob tej priliki stik z vsem svojim članstvom. Tudi to je razveseljivo dejstvo, ako čutim z vso silo potrebo, da smo strnjena, enotna gmota ne le organizacijsko, ampak tudi miselno v vseh vprašanjih, ki zadevajo vsaj naš stan in šolo.

Svoj poseben pomen pa je dobil tečaj s tem, da so se obravnavala na njem aktualna vprašanja, ki so skupna vsemu slovenskemu učiteljskemu. Vprašanja vzgoje, šole in vsega našega dela med ljudstvom, so naša vprašanja. Naša dolžnost je, da se o njih vsaj v glavnem, v bistvenem zedinimo. Edino tečaj, pri katerem prisotstvoje in sodeluje učiteljsko od Prekmurja do Notranjske, od Mežiške doline do Gorjanecve, nam more ustvariti skupne, obsegljive vidike.

Izmenjava misli iz oči v oči, primerjanje dejstev razmer, pretehtanje potreb šole in naroda, le taka živa metoda more dozoreti jasne pravice, nam more podati trdno orientacijo.

Ce bi tudi imeli široko, moderno splošno in pedagoško ter metodično slovo, če bi bile naše zasebne in okrajne knjižnice polne lepih del iz panog, ki so združene z vsem našim dnevnim delom, vendar ostane najboljši način, da se najdemo vsi na eni črti, ta, da pridemo skupaj, da se razgovorimo, če treba, tudi trčimo skupaj in izbojujemo izkristalizirano trdnost, enotnejši nazor. Ta namen imajo naši tečaji in zato — upamo — se bodo vzdržali radi udeleževanja učiteljskega v javnosti, dokler bo v nas le iskra idealističnega stremeljenja, da živimo z narodom in mu pomagamo navzgor po svojih močeh.

Prvi poskus, ki smo ga napravili, je mnogo več kot organizacijsko-tehnično vprašanje, je duhovna revija naših vrst, pregled našega umskega življenja, našega napredka, naših stremeljenj in praktičnega dela. Kakor je bil tečaj nepopoln in se je izgubljal mestoma na stranska pota, je vendar večina udeležencev prišla do zavesti njegovega pravega pomena za razvoj stanu, za poglobljenje vsega našega vzgojnega in šolskega dela. Ves potek tečaja je izpričal, kako je potrebno, da se učiteljsko

vsaj vsako leto sestane z vseh strani naše zemlje, da premeri pot za seboj in se ozre naprej, v prihodnost.

Na tečaju se je najprej obravnavala potreba samoizobraževalnega učiteljskega. To je dokaz, da čutimo vrzeli, nepopolnost svojega znanja že v strokovnem oziru, posebno pa še v našem splošnem pogledu na svet in življenje. Dasi smo v osredju Evrope, vendar prihajajo le polagoma do nas nove pridobitve v vzgojnem in šolskem področju. A tudi to ni dovolj široko, ker se seznanjamo z naprednimi idejami le redki poedinci. Če jih pa skušamo udeležiti, nalete na ovire in na odpor. Često je učiteljsko samo najbolj nazadnjaško, ker je trdno prepričano, da je stara pot, ki jo hodi, edino prava in edino zveličavna.

Ako pa je tečaj pričal, da ne gremo vstric s šolskimi reformatorji naprednejših dežel, je obenem dokazoval, da moramo kot autodidakti poglobiti svoje splošno znanje. Naš poklic ni poklic obrtnika, ki mora biti kos svojemu delu. Poleg svoje strokovne sposobnosti moramo imeti že kot učitelji dovolj široko obzorje. To že radi duš, ki so nam izročene, veliko bolj pa še radi našega stališča sredi ljudstva. Učiteljski poklic ni dnarski. Kdor nima zavesti, da je višji poklic, ne bo nikdar pomenjal v ljudstvu to, kar bi moral. Ne bo njegov duševni voditelj, ampak ostane igrača v vetru, človek, ki hodi daleč za časom. Izobrazba, ki so nam jo uradno dali, je nedostatna v strokovnem in še veliko bolj v splošnem pogledu. Proti temu stanju se moramo boriti z vso silo tako poedinci, kot organizacija. Poznati moramo svoje nedostatke in jih odpraviti. Če nismo na višku, moramo s pridnostjo in z žilavostjo premagati to stanje ter se spopolniti.

Učiteljsko mora poznati pojave v družbi, si mora znati raztolmačiti dejstva, ki imajo svoje vzroke, mora videti odnose najrazličnejšega družabnega človeškega snovanja. Če jih hoče poznati, se mora poglobiti vanje, mora jih preučevati. Ne potrebujemo znanstvenikov, specializiranih po nešteti vajah današnje vede. Moramo pa stati v ljudstvu kot ljudje, ki imajo jasno vizijo življenja in njegovih problemov. Zato moramo doseči družboslovno spoznanje. Doseči ga moramo sami, ker ga nam nihče ne bo dal. Prav tu ima organizacija veliko nalogo in bo morala z močno voljo in z neizprosno, ki jo terjajo koristi stanu, razviti sistematično delo po krožkih, da se dvignejo vsi duševni zakladi stanu. Naši najboljši duhovi naj se široko razmahnejo, tok pa naj vodi organizacija.

Udeleženci tečaja so si bili v svesti te potrebe. Zato bodo v svojih družinskih silici misli, ne morda, ker hoče to organizacija, ampak radi svojega globljega prepričanja. Uverjenje, kako je to delo važno in v interesu vsega stanu, jim bo dalo moč in vztrajnost, vodila jih bo vera v dobro.

Poleg razpravljanja o samoizobražbi stanu se je na tečaju govorilo o vzgoji. Naš materialistični čas je vzgojo zavrgel in jo nadomestil s poukom. Pokopal je vzgojo kot vedo, pokopal je pomen biologije, psihologije, fiziologije za vzgojo, zamenjal je

vzgojeslovje z ukoslovjem. Prezrl je važnost vzgajanja v prvi mladosti otroka, postavil je načelo, da je znanje vse. Razvil je šolstvo ter uvedel nesmiselnosti v pouku prav radi zametanja vzgojstva. Izločil je prirodno vzgajanje, ki ga more vršiti edino le mati. Namesto da bi širil spoznanje vzgojnih načel, je še pouk izmalilil tako, da je postal marsikje sam sebi namen. Naš čas je izgubil iz oči dalekosežnost pomena pravne vzgoje. Izgubil je iz oči kolektivistično vzgojenega človeka, etičnega človeka, zato pa je rodil sebičnega, poželjivega, upornega, brezsrčnega zajedavca, ki hoče živeti od tujega dela. Celu pouku samemu je vzpel njegov pravi smisel, smisel praktičnosti.

Vseh teh dejstev se naš stan premalo zaveda. Zato preveč poučuje in ne žanje onega, kar bi sam želel. Razočarano in malodušno stoji učiteljsko pogosto nad lastnim delom in ne razume, da ni samo krivo vseh svojih neuspehov. Gotovo je, da šola, ki ni praktična, ne more imeti one zaslobe v ljudstvu kot bi jo lahko imela. Toda o vsem tem mora biti na jasnem najprej stan sam, učiteljsko. Dobro mora ločevati pojma vzgoje in pouka in propagirati načela pravne vzgoje, nje bistvo in nje pomen.

Tu naj gre učiteljsko lastno pot. Če se loči pri tem od vsega dosedanjega, predvsem od vsega uradnega, bo samo pomoglo izčistiti pojme. Kdor hoče, da se uveljavijo nove misli, mora prelomiti s preteklim. Srednje poti ni, ker je resnica samo ena. Iščimo jo sami, raziskujemo vprašanja, ki so naša, kopljimo, kjer je čas zasul vse, kar je pravo!

Osnovna šola je že dve generaciji ena in ista. Družba se razvija, svetovna vojna je šla preko nas, države so se rušile in nove so nastajale, samo šola je ostala pri nas blizu taka, kakršna je bila pred pol stoletjem. Niso je dosegle reforme, ni prišel vanjo svež zrak, delovna šola je pri nas neznanca. To je tudi naša krivda. Ne dolžimo vedno le drugih, obdolžimo tudi sami sebe! Nismo se seznanili z njo niti teoretično, dasi bi bila to naša strokovna dolžnost, kakor je dolžnost pravnikova, da se seznanja z novimi zakoni, ako noče zaostati.

Ako je bila osnovna šola pri nas dolga desetletja izraz potreb svetovnega prometa in velike trgovine, pa bodi delovna šola šola kmetiškega in industrijskega življa. Industrijski tip osnovne šole je že kolikor toliko izdelan. Reformatorji so imeli pred očmi predvsem potrebe velikih industrijskih središč. Delovna šola na kmetih je pa komaj v povojjih. Kakor silijo potrebe industrijskega delavstva v šolski pouk, tako hočejo zahteve racionalnega kmetijstva, da jih upošteva osnovna šola. Čitanja, pisanja, računanja naj se uči mladina na kmetih tako, da dobe praktično vsebino. Naj bodo torej v neločljivi zvezi z zemljedelstvom. Zemljedelski pouk naj se postavi v središče vsega pouka, da bo organska celota. Spremeniti je torej bistvo in metodo pouka tako, da objame šola vse življenje na kmetih: njegovo gospodarstvo najprej in potem kulturo od najprimitivnejših zdravstvenih zahtev pa do najtež

jih socialnih pojavov, do vsega, kar razkrajja danes tudi zdrav kmečki rod. Vsi, ki hočejo res uvesti delovno načelo v šolo in praktično prirojiti pouk, naj poizkusijo svojo zmožnost. Ko učimo, se učimo tudi sami. Poizkušajmo! Vsaka nova stvar je težka, toda le v začetku. Vodilna misel nam bodi, da se pouk na kmetih skladaj z življenjem, s tem, kar je najvažnejše, s pridobivanjem vsakdanjega kruha. Tudi kmet hoče dalje. Sili ga boj za obstanek, sili ga razvoj moderne tehnike. Šola mu bodi pri tem opora. Če se danes tudi kmetijstvo industrializira, naj gre vzporedno šola. Učitelj pa naj se ogleda okrog, da ne bo na posled element regresa, nazadovanja, ampak napredka.

Delovno šolo na kmetih bo moralo učiteljsko šole ustvariti. Pri tem naj se ne zanaša na pomoč nikogar, temveč le samo nase. Javnost mu bo kmalu stavila še ovire. Toda najzvestejši podpornik mu bo naposled kmečko ljudstvo samo.

Seveda mora učitelj pokazati ljudstvu, da čuti z njim. Če je danes naš kmet večinoma zanemarjan od izobraženstva, če ga včas celo izkoriščajo, mora učitelj pokazati, da ni proti njemu, ampak z njim. V šoli ima za to lepo priložnost in nič manj hvaležno tudi izven šole. Dela naj v kulturnih družtvih, posebno pa še v gospodarskih. Tu je široko področje, ki ga učiteljsko še lahko odpre.

Tudi učiteljska ima hvaležnih nalog posebno kot vzgojiteljica. Tudi ona more poseči v javnost, čeprav tišje. Ako vodi dekleto, bo njeno delo lahko globlje, važnejše in intenzivnejše kot delo učitelja. Skupno moreta obnoviti in dvigniti vse življenje na kmetih, ogreti spet ljudstvo za domačo grudo, obvarovati ga pred množico, kar danes razjeda in ruši kmečki dom.

Učiteljsko je bilo sicer tudi doslej delavno med ljudstvom, toda vse to delo je čisto bolehalo na brezsilnosti. Nismo imeli vedno pravih vidikov, prepogosto so nas vodili slabši kriteriji. Našemu delu je nedostajala globlja konceptija. Naloga organizacije je, da tudi tu poišče zdrave osnove in da ne prepušča vsega našega izvenšolskega dela zgolj osebnim podjetnostim in golemu slučaju. Tudi to delo bo treba pravilno usmeriti, in razpravljanje med učiteljskim, ki preučuje krajevne razmere, naj pove, kako bo to mogoče.

Vse te in še druge stvari so se obravnavale na našem tečaju.

Ni veliko, toda storjen je začetek. Skušali smo postaviti podlago, strniti nazore učiteljskega v nekaterih vprašanjih, ki so nam vsem skupna. Obisk in potek tečaja pravita, da je bilo to delo potrebno.

Poverjeništvo je napravilo korak dalje, da utrdi organizacijo, da dvigne učiteljsko in da ga napoti spet k ljudstvu. V tem je pomen tečaja tako izreden, kakor je to čutila večina udeležencev. V zadoščenju nam mora biti, da je tečaj uspel in da bo rodil dobrih sadov.

I. Slak.

LISTEK.

Matej Močnik.

(Ob stoletnici njegovega rojstva.)

Matej Močnik si je pridobil s svojo delavnostjo v korist šole in povzdigo učiteljskega stanu toliko zaslug, da nam iste nalagajo dolžnost osvežiti spomin na preteklo čase in ob stoletnici rojstva v kratkem očrtati njegovo delovanje.

Rodil se je 13. septembra leta 1827. v Zalogu na Gorenjskem, Studiral je v Ljubljani, kjer je vstopil po dovršenem šestem razredu latinske šole v Jezuitski red. Vsled bolehnosti pa je dal slovo samostanskemu življenju in vstopil v službovanje pri davkarstvu v Kamniku. Že leta 1855. pa se je oprijel učiteljskega stanu in je služboval v Kamniku do leta 1864., ko je postal podučitelj v Ljubljani. Njegove šolske sposobnosti pa so mu pomagale do hitrega napredovanja, kajti leta 1873. je že bil imenovan za okrajnega šolskega nadzornika za kamniški okraj in pa za člana izpraševalne komisije za ljudske in meščanske šole.

Istega leta je prevzel tudi uredništvo »Učiteljskega Tovariša«, ki ga je urejeval do leta 1882. Po 27. letih učiteljske službe je zaprosil radi boleznih za upokojeitev. Zaslužni pokoj je užival v Ljubljani in postal med tem časom znan dobrotnik dijakom in revežem, ki jim je razdal vse svoje premoženje. Leta 1895. ga je ugrabila smrt in s tem napravila precejšnjo vrzel med sotrudniki »Učiteljskega Tovariša«.

Prvič se je oglasil Močnik kot petošolec, ko je priobčil v »Vedežu« leta 1850. »Jesensko pesem«. Pesnikovanje pa je kmalu opustil in to tudi javno izjavil v »Učit. Tov.« leta 1862., ko je napisal: »Pegaza jezdariti ne znam! Pač pa je postal stalen dopisnik »Učiteljskega Tovariša« in »Danice«. Njegovo dopisovanje omenjena listoma se prične leta 1861. Njegovi članki v »Učit. Tov.« so večinoma pedagoške vsebine, n. pr. »Lepa odreja«, »Koliko računskih načinov naj se pri začetnem

nauku o računanju ali rajtanju razločuje in vadi« itd. Pisal je pa tudi članke leposlovnih vsebine. Vsak nadaljnji letnik pri naša več njegovih vzgojnih in metodičnih razprav. Bil je v letih 1862.—1873. eden glavnih dopisnikov »Učit. Tovariša«. Pisal je pa ves čas tudi v »Vedežu«, »Danico« in »Slovenca«, ki ga je v letu 1885. tudi nekaj časa urejeval.

Leta 1873. je prevzel uredništvo »Učiteljskega Tovariša« in mu postal drugi urednik. Andrej Praprotnik, prvi urednik »Tovariša« je bil takrat »risljen odstopiti, kajti Nemci so v deželnem šolskem svetu zelo pritiskali nanj, ker je kot zastopnik učiteljskega branil pravice svojega stanu. Strogo so pazili na pisanje »Učit. Tov.«, hoteč ga na ta način izrinuti iz deželnega šolskega sveta. Da je mogel nadalje braniti pravice učiteljskega je oddal uredništvo »Tovariša« Mateju Močniku.

Tudi kot urednik »Učiteljskega Tovariša« je pisal Močnik mnogo — vendar se ne da s sigurnostjo ugotoviti, kateri članki so njegovi. Za list si je znal pridobiti več prav dobrih sotrudnikov, ki so s svojimi prispevki list zelo povzdignili.

Imel pa je kot urednik hude boje za pravice slovenskega učiteljskega. Ravno ko je prevzel on uredništvo »Učiteljskega Tovariša« se je ločilo slovensko učiteljsko v dva tabora — zato je bilo delo toliko težje, ker se je moral boriti proti nemškemu učiteljskemu in istočasno tudi proti nasprotnemu taboru slovenskega učiteljskega. Najostrejšo borbo pa je imel z »Laibacher

Schulzeitung«, ki ga je neprestano napadala, a ji tudi on ni prizanašal.

Prižadeval si je tudi povečati število »Tovariševih« naročnikov in s tem razširiti list. Za časa svojega urednikovanja priobčuje prav zanimive pozive na naročnike.

Radi boleznih je odložil leta 1882. uredništvo in prepustil »Učiteljskega Tovariša« zopet ustanovitelju lista Andreju Praprotniku. Tudi kot upokojenec je ostal še nadalje dopisnik »Učit. Tovariša«.

Mož, ki je posvetil vse svoje življenje stanu in šoli, ki se je boril v hudih časih za pravice svojega stanu, zasluži da mu ohranimo trajen spomin. Ob stoletnici njegovega rojstva in ob spominu na njegovo požrtvovalnost si vzemimo za vzor njegovo delo za šolo in stan.

V. M.

JOSIPINA AHTIKOVA:

Naša mati.

(Referat na VII. pokrajinski skupščini poverjeništa UJU — Ljubljana v Kranju.)

Ti dobra, sladka mati! Ti najdražje in najplemenitejše bitje! Ti vzor najidealnejše in najzvestejše ljubavi! Ti višek požrtvovalnosti in zatajevanja! Ti neizčrpana posoda prizanesljivosti in odpusčanja! Mati, Ti zvesta vodnica, Tebe častim, pred Tabo klonem, kot pred najsvetejšim.

Ti mati si alfa in omega vsega našega žitja in bitja. K Tebi steguje nedolžne ročice neobogljeno dete, pod Tvoje okilje se zateka brezskrben otrok; iz globin Tvoje duše srka najkrajnejša in najblažja čustva; k Tebi vrisa kipeča duša, ko ji pri-